

РЕЦЕНЗИЯ

1. Задължителна информация

Изготвил рецензията: проф. д-р Тания Петрова Парушева

УНСС – София, катедра „Икономика на туризма”

Област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки”

Професионално направление 3.8. „Икономика”

Научна специалност „Икономика и управление (глобализация в туризма)”

Основание за написване на рецензията: заповед № РД-159/21.06.2016 г. на Ректора на Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас за назначаване на Научно жури и решение от първото заседание на Научното жури на 26.07.2016 г.

2. Данни за конкурса

Конкурсът за заемане на академичната длъжност „**професор**” е обявен в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки”, по професионално направление 3.9. „Туризм”, научна специалност „Икономика и управление (туризм – културен туризм и глобализация в туризма)”, за нуждите на катедра „Икономика и управление на туристическото обслужване” към Колеж по туризм при Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас. Обявата за конкурса е публикувана в Държавен вестник брой 32/22.04.2016 г.

3. Кандидат по конкурса

Единствен участник в конкурса е **доц. д-р Братой Георгиев Копринаров** – преподавател в катедра „Икономика и управление на туристическото обслужване” към Колеж по туризм при Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас.

4. Персонална характеристика на кандидата

Доц. д-р Братой Георгиев Копринаров е роден на 27.11.1952 г. Завършва **ОКС „магистър”**, специалност „Счетоводна отчетност” в Стопанска академия (ВФСИ „Д. А. Ценов”) – Свищов (1977 г.). Защишава дисертационен труд на тема:

„Държавно-монополистическо програмиране във ФРГ” и придобива ОНС „доктор” (кандидат на икономическите науки, ВАК, 1982 г.).

Доц. д-р Братой Копринаров започва **академичната си кариера** през февруари 1978 г. като хоноруван асистент в Стопанска академия – Свищов. Заема длъжностите редовен асистент (1982 – 1983 г.), научен сътрудник I степен в Научноизследователска лаборатория към КК „Слънчев бряг” (1983 – 1987 г.), зам. директор по НИД в Институт за повишаване квалификацията на кадрите в туризма и отдиха (ИПККТО) – Бургас (1987 – 1990 г.), главен асистент в Институт по международен туризъм (ИМТ) – Бургас (1990 – 2005 г.), директор на ИМТ – Бургас (1992 – 2000 г.), главен асистент в ИМТ, Колеж по туризъм (КТ) и Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас (1990 г.), доцент (2006 г. – до настоящия момент), директор на Колеж по туризъм (юни 2011 г. – ноември 2011 г.). От ноември 2011 г. до настоящия момент е Зам. Ректор – „Управление на качеството, кадри и акредитация” в Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас.

Доц. д-р Братой Копринаров притежава **богат професионален опит** в туризма. В периода ноември 1994 – юни 1995 г. е изпълнителен директор на „Слънчев бряг” ЕАД.

Доц. д-р Братой Копринаров има проведени **специализации** със сертификати по управление на учебния процес в Санкт Петербург – Русия (1989 г.), по управление на туризма във Виена – Австрия (1993 г.), в Брукс Юнивърсити – Оксфорд, Великобритания (1998 г.) и Le Director de la Escuela Oficial de Turismo – Sofia (2000 г.).

Доц. д-р Братой Копринаров има **други професионални постижения и членство** в процедури към Националната агенция за оценяване и акредитация към Министерски съвет на Република България като експерт (*Удостоверение № 0879 / 21 февруари 2002 г.*), Междуведомствен съвет за кадрите в туризма към Министерство на туризма – София, БАЕСТ – Бургас, Съвет по туризъм – Бургас, комисия към Факултет по обществени науки (ФОН) по оценка на научни проекти по НИД, Академичен съвет, Факултетен съвет при ФОН, Колежен съвет при Колеж по туризъм – Бургас (ИПККТО, ИМТ, КТ). Владее немски и руски език.

➤ *Кариерното развитие на доц. д-р Братой Копринаров го отличава като учен със задълбочена преподавателска и разностранна научноизследователска и експертна работа. Участва активно в академичния живот. Има принос за утвърждаване имиджа на Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас в страната и чужбина.*

5. Количествена и съдържателна характеристика на представените научни трудове след последната процедура

Доц. д-р Братой Копринаров участва в конкурса за „професор” с общ брой **74 публикации** в специализирани научни издания, които не повтарят трудовете за придобиване на ОНС „доктор” и за заемане на академичната длъжност „доцент” (вж. таблица 1).

Таблица 1.

Рекапитулация на научните трудове на доц. д-р Братой Копринаров за участие в конкурса за „професор”

№	Видове научна продукция	Самостоятелни		В съавторство		Общо	
		брой	стр.	брой	стр.	брой	стр.
1.	Монографии	3	509	-	-	3	509
2.	Студии	1	24	-	-	1	24
3.	Научни статии	19	212	12	45	31	257
4.	Научни доклади	19	206	9	42	28	248
5.	Учебници и учебни помагала	1	140	4	212	5	352
6.	Практико-приложни разработки	3	130	-	-	3	130
7.	Други публикации	3	12	-	-	3	12
	Общо:	70	1233	25	299	74	1532

Предложената за **рецензиране** научна продукция включва:

- **3 монографии** – самостоятелни, рецензирани от хабилитирани лица с призната компетентност в научната област, общ обем – 509 стандартни страници;
- **1 студия** – самостоятелна, общ обем – 24 стандартни страници;
- **31 научни статии** – 19 самостоятелни и 12 в съавторство, от тях 1 на немски, 2 на испански, 2 на руски и 3 на английски език, общ обем – 257 стандартни страници;
- **28 научни доклада** – 19 самостоятелни и 9 в съавторство, от тях 5 на английски и 2 на руски език, общ обем – 248 стандартни страници;

- **5 учебника** – 1 самостоятелен и 4 в съавторство, общ обем – 352 стандартни страници;
- **3 практико-приложни разработки** – общ обем 130 стандартни страници;
- **3 други публикации** – общ обем 12 стандартни страници.

Общият обем на научната продукция възлиза на **1532 стандартни страници**.

Научните трудове на автора са апробирани в **реномирани издания** – Издателство „Флат” – Бургас, Eastern Academic Journal, сп. „Психология”, Годишник на университет „Проф. д-р Асен Златаров”, сп. „Инфраструктура и комуникации” – София, Известия на исторически музей – Шумен, сп. „Управление и образование”, Академично издателство на Аграрен университет – Пловдив и сборници с доклади от участия в национални и международни форуми в страната и чужбина.

Висока оценка заслужава **монографичният труд „Културен туризъм”**, Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас, издателство „Флат”, 2016, 275 с., двама хабилитирани рецензенти, ISBN 978-619-7125-22-1 (*№ 1.1. от приложения списък*). Монографичното изследване решава съществен научен и научно-приложен проблем, свързан със състоянието, предизвикателствата и тенденциите в развитието на културния туризъм, в контекста на глобализацията. Монографичният труд е разработен на високо научно равнище и допълва теоретичните и практико-приложните знания в специализираната туристическа литература. Разработката е ценна и за заинтересованите кръгове от туристическия бизнес.

Специално място заема и **монографичният труд „Съединяването на света. Прото-туризъмът като прото-глобализация”**, Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас, издателство „Флат”, 2016, 181 с., двама хабилитирани рецензенти, ISBN 978-619-7125-23-8 (*№ 2.2. от приложения списък*). Разработката има историко-теоретичен характер. Разгледани са характерните черти и прояви на предисторията на туризма – от древността до европейския Grand Tour, определена като прото-туризъм. Авторът успешно формулира и аргументира тезата, че

предисторията на туризма (прото-туризмът), е същевременно предистория на глобализацията (прото-глобализацията).

Изследователската дейност на кандидата е концентрирана в **4 основни тематични направления**. Най-важните **теоретични и научно-приложни резултати** от работата по **първото направление „Културен туризъм“**, се отнасят до: представени са същността, характеристиките, видовете и тенденциите в развитието на културния туризъм. Разграничени и дефинирани са връзките между „култура“ и „туризъм“. Вниманието е фокусирано върху културата като туристически ресурс. Разгледана е връзката между културен туризъм и културно-историческо наследство. Представен е профилът на т.н. „културен турист“. Извършен е задълбочен анализ на състоянието и потенциала за културен туризъм в България.

Конкретните резултати от работата по **второто направление „Международен туризъм и глобализация“** включват: аргументирано е разкрито обективното въздействие на глобализационните процеси върху развитието на туризма. Задълбочено е анализирано влиянието на глобализацията върху туризма на две нива. Първото е определено като „инфраструктурно ниво“, а второто, като „ниво на мета-мотивацията за туризъм“. Изследвана е мотивационната динамика на съвременния глобален турист. Разгледана е взаимовръзката между глобализация и локалност. Открито е значението на различните прояви на толерантност, в контекста на глобалния туризъм. Въведени са понятията „прото-туризъм“ и „прото-глобализация“. Аргументирана е тезата, че съвременната глобализация е резултат от огромното натрупване на социални взаимовръзки и взаимодействия между различните общности, придобити в хилядолетното развитие на прото-туризма. Открито е ролята на прото-туризма, който придава полицентричен характер на прото-глобализацията.

Научно-приложните резултати от работата по **третото направление „Съвременни видове туризъм“** обхващат: анализирана е същността, историята, видовете, формите и тенденциите в развитието на здравния туризъм, в контекста на глобализацията. Разгледани са проекциите на устойчивото развитие върху перспективите на туризма.

Научно-приложните резултати от работата по **четвъртото направление „Културен диалог между България и Украйна”**, се отнасят до: представени са конкретни предложения в развитието на културно-историческия туризъм между България и Украйна. Специален акцент е поставен върху експлоатирането за туристически цели на общите места на паметта, свързващи двата етноса в края на XIX век.

Качествата на доц. д-р Братой Копринаров като учен-изследовател, се потвърждават от неговата работа по **изследователски проекти**. Във връзка с конкурса за „професор”, е работил по **3 научно-приложни разработки и 6 проекта** (ръководител на 1; автор на 2; консултант, експерт и член на екипа в 6), от които **2 международни**.

Анализът на **изискванията**, свързани с **научната и научно-приложната дейност** свидетелства за активността на кандидата.

- Доц. д-р Братой Копринаров има участия с **доклади в 28 научни форума**, от които 15 са **национални** и 13 **международни**. От тях 7 в **чужбина**.

- Членува в авторитетни **научни и други организации** – председател на комисия за разработка на Доклад за институционална акредитация на Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас, председател на комисии по разработка на Доклади за самооценка в 4 процедури за акредитация на професионални направления „Туризъм” и „Икономика” (маркетинг), научни журита за заемане на академични длъжности и придобиване на научни степени в професионално направление 3.9. „Туризъм” – едно за „професор”, две за „доцент” и седем за „доктор”.

- Участва в **2 научноизследователски проекта към НИС** – „Управление на взаимовръзките с клиентите в туризма (на примера на хотелиерството в Община Бургас)” и „Бургас: общности, пространства и памет” (*Службена бележка НИИ-01-13-108 / 06.07. 2016 г. от Ръководител НИС*).

- Успешно участва в **1 разработка** – „Прогноза на туристическото развитие на българското Черноморие и на пътническия трафик до и от летище Варна и летище Бургас за периода 2008 – 2017 г.” и **1 проект** „Източният свят на

Родопска планина” на Варненска туристическа камара (*Референция от Председателя на ВТК*).

- Активно участва в разработването на **Стратегия** за природосъобразен туризъм в ПП „Странджа” 2014 – 2020 г., в рамките на проект „Устойчиво управление и устройство на Природен парк „Странджа”” (*Референция от Ръководителя на работния екип*).

- Редовно участва в Черноморски туристически форум, организиран от Варненска туристическа камара и инициативите на Сдружение „Култура и туризъм на българския Североизток” (*Препоръка от Председателя на ВТК и Писмо за подкрепа от Председателя на Сдружение „Култура и туризъм на българския Североизток”*).

- Има **приложени в практиката резултати** от проведените изследвания по проекти и научно-приложни разработки.

- Представил е общо **74** оригинални публикации, в обем **1532** стандартни страници.

В **обобщение**, кандидатът в конкурса за „професор” – доц. д-р Братой Копринаров съответства на **задължителните условия** на ЗРАСРБ. Преизпълнил е **задължителните минимални изисквания** за академичната длъжност „професор” от Правилника за условията и реда за заемане на академични длъжности в Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас, свързани с научната и научно-приложната дейност.

➤ *Доц. д-р Братой Копринаров е утвърден изследовател и автор с натрупан опит. Представените трудове са на високо научно равнище и осигуряват разпространение на резултатите от проведените изследвания сред академичната общност, държавните институции и браншовите организации.*

6. Количествена и качествена оценка на учебно-преподавателската работа

Доц. д-р Братой Копринаров притежава ОНС „доктор”, (*кандидат на икономическите науки, ВАК, Диплома № 11550 / 05.03.1982 г.*). Заема академичната длъжност „доцент” (*Свидетелство за научно звание на ВАК № 23750 / 26.06.2006 г.*).

За последните 5 години е **титуляр** на **лекционни курсове** пред студенти от професионално направление 3.9. „Туризм“ по следните дисциплини: за **ОКС „професионален бакалавър“** – „Микроикономика“, „Макроикономика“, „Туроператорска, агентска и транспортна дейност“, „Насърчаване на продажбите в туризма“; за **ОКС „бакалавър“** – „Микроикономика“, „Макроикономика“, „Управление на финансовия риск в туризма“, „Туристически борси и панаири“, „Устойчиво развитие в туризма“; за **ОКС „магистър“** – „Управление на финансовия риск в туризма“, „Туристически борси и панаири“, „Устойчиво развитие в туризма“, „Насърчаване на продажбите в туризма“, „Управление на допълнителните услуги в туризма“, „Франчайзинг“ (*Справка Ръководител катедра „ОУТО“ и Ръководител катедра „Маркетинг и туризъм“*).

За периода 2000 – 2015 г. е титуляр на **лекционни курсове в други висши училища**: Колеж по Туризм – Бургас, Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ – гр. В. Търново, Технически колеж – Сливен, Колеж по търговия, мениджмънт и туризъм – София, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ – Шумен, Международен колеж – Албена.

Приложената справка за **учебната натовареност** показва, че през последните десет години, кандидатът има отработени над 600 часа. (*Справка Ръководител катедра „ОУТО“ и Ръководител катедра „Маркетинг и туризъм“*).

Анализът на **изискванията**, свързани с **учебната дейност** показва, че доц. д-р Братой Копринаров има сериозен принос за развитието на специалността.

- Разработва нови **учебни програми** и актуализира утвърдени **лекционни курсове** по изброените дисциплини.
- Осигурява **учебни практики** извън Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас. Като член на Съвета по туризъм – Бургас и БАЕСТ – Бургас създава контакти между туристическия бизнес, академичната общност и студентите от Университета.
- Има издадени **5 учебника** – 1 самостоятелен и 4 в съавторство и публикувани учебни материали по разработените лекционни курсове.

- Работи активно със **студенти и докторанти**, в рамките на аудиторната и извънаудиторната заетост. Научен ръководител е на над 250 успешно защитени дипломни работи. Консултира студенти по дипломни работи в чужбина – 1 в Германия. Осъществил е научно ръководство на **1** успешно защитил **докторант** (*Удостоверение № 2690 / 07.07.2016 г. от Ректора на Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас*).

- Създател и участник в създаването на **специализираните кабинети** в Колеж по туризъм: кабинети по технология на храната, по сервиране и барманство, за практически занятия по сервиране и кафе-сладкарница „Колежа”.

В **обобщение**, кандидатът в конкурса за „професор” - доц. д-р Братой Копринаров съответства на **задължителните условия** на ЗРАСРБ. Преизпълнил е **задължителните минимални изисквания** за академичната длъжност „професор” от Правилника за условията и реда за заемане на академични длъжности в Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас, свързани с учебната дейност.

➤ *Доц. д-р Братой Копринаров е всеотдаен и отговорен преподавател. Притежава умения за работа в динамична мултикултурна среда. Ползва се с авторитет и заслужено уважение сред студентите и академичната общност.*

7. Идентифициране на приносите в научноизследователската работа

В творческата продукция на кандидата ясно се открояват следните значими **научни и научно-приложни приноси**:

- **първо** – комплексно научно-теоретично и научно-приложно изследване на културния туризъм. Обосноваване на спецификата в търсенето и предлагането на културен туризъм;

- **второ** – систематизиране на предизвикателствата и последиците от „икономиката на преживяването” върху културния туризъм. Разработване на теоретичен модел на управлението на културния туризъм;

- **трето** – теоретично и историко-теоретично изследване на взаимовръзките на международния туризъм и глобализацията. Анализирани са сложните взаимовръзки между глобализъм, локализъм и културна идентичност;

- **четвърто** – дефиниране на понятията „прото-туризъм” и „прото-глобализация”. Анализирани са парадигмите на прото-туризма в Антична Гърция и

Римската империя, Средновековието, епохата на Великите географски открития, и началото на Новото време (на примера на Grand Tour);

- **пето** – систематизиране на проблемите на иновациите и конкурентоспособността на туризма в България. Задълбочено анализиране на основните тенденции в развитието на глобалния туризъм и неговите ефекти върху туризма в България;

- **шесто** – иновационно апробиране на възможностите и реалностите в туристическия обмен между България и Украйна. Адаптиране към промените в историческите, културните и икономическите процеси, продиктувани от глобалния туризъм.

Доц. д-р Братой Копринаров е представил **доказателства за цитируемост**. Има установени **76 цитирания** от други автори (*Справка за влиятелност*).

Оценката за **качеството на публикациите** от езикова гледна точка е положителна. **Стилът** е стегнат и точен. Текстът е написан на **научен език**.

➤ *Научните и научно-приложните приноси на доц. д-р Братой Копринаров са задълбочени и оригинални. Някои имат новаторски характер, което е сериозен аргумент в подкрепа на неговата кандидатура за „професор“.*

8. Критични бележки и препоръки

Преподавателският опит и изследователската компетентност на кандидата не дават основание за критични бележки. В бъдещата си изследователска работа, доц. д-р Братой Копринаров да доразвие връзката културен туризъм – културна идентичност и толерантност, в контекста на глобализацията.

9. Лични впечатления

Познавам доц. д-р Братой Копринаров от 1979 г. в качеството му на преподавател в Стопанска академия – Свищов, председател на комисия в процедура за акредитация на професионално направление „Туризъм” в Университет „Проф. д-р Асен Златаров - Бургас, член на научни журита за заемане на академични длъжности и придобиване на научни степени в професионално направление 3.9. „Туризъм”, участник в международни и национални научни форуми. Той е личност с висок морал, етичност, толерантност, отговорност и

стремеж към непрекъснато развитие и самоусъвършенстване. Ползва се с авторитет и заслужено уважение сред академичната общност.

10. Заключение

Кандидатът в конкурса за „професор” – доц. д-р Братой Копринаров съответства на задължителните условия по ЗРАСРБ и на изискванията от Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас. Притежава професионални достойнства на учен-изследовател, с безспорни приноси в научната специалност на конкурса.

Ясно и еднозначно заявявам своята **положителна оценка „ЗА”** единствения участник в конкурса за „професор”. С пълна убеденост гласувам, **доц. д-р БРАТОЙ ГЕОРГИЕВ КОПРИНАРОВ** да бъде избран и заеме академичната длъжност **„професор”**, по професионално направление 3.9. „Туризм”, научна специалност „Икономика и управление (туризм – културен туризм и глобализация в туризма)”, в катедра „Икономика и управление на туристическото обслужване” към Колеж по туризм при Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас.

гр. София
08.08.2016 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д-р Таня Парушева)